

**'Mijn zus werkt iedere dag samen
met Palestijnen'**

Vrouwen in 't

Zwart Nederland

www.vrouweninhetzwart.nl

MARIA VAN HAPEREN EN
TINEKE BOGAERTS

VROUWEN IN HET ZWART

KleioGesprek met **Lily van den Bergh**

Amsterdam – Filmmaakster Lily van den Berg organiseert iedere maand een bijeenkomst van 'Vrouwen in het Zwart', op het Spui in

Amsterdam, een Nederlands protest tegen de Israëlische bezetting van de westelijke Jordaanoever.

De maakster van de bekroonde documentaire 'Opstand in Sobibor' (2^e prijs Joris Ivens Award IDFFA

1989) is gewend om haar eigen plan te trekken, maar onderbouwt haar kritische opstelling steeds met argumenten. De politiek van Israël is weliswaar afkeurenswaardig, maar dat antisemiëten zich daarmee voeden niet minder.

Kleio in gesprek met een vrouw voor wie humaan denken en doen uitgangspunt van handelen is.

Als joods meisje doorstond Lily van den Bergh de Tweede Wereldoorlog. In de jaren zestig was ze omroepster bij de VPRO; later presentatrice bij de VARA, en schreef ze als freelance-journaliste voor onder andere *Vrij Nederland*, *De Groene* en de *Haagse Post*. Ook zette ze een aantal spraakmakende documentaires op haar naam.

De redenen om haar te interviewen zijn legio. Niet alleen kent ze veel mensen, en beschikt ze over informatie die maar mondjesmaat de officiële kanalen bereikt, maar Lily van den Bergh is ook niet bang om haar mening te geven. Integendeel, dat beschouwt ze als haar plicht. Ze struikt het internet af op berichten over Israël, onderhoudt met Jan en alleman contacten en zendt desgevraagd artikelen door.

Ondertussen werkt ze in haar Open Studio Producties aan verschillende documentaires: over dienstweigeraars tijdens de Politie Acties in Indonesië, over Russische oorlogsveteranen die naar Israël emigreerden en aan een project met toneelregisseur en musicus Chaim Levano. Met andere woorden een nijvere bij met een sterk rechtvaardigheidsgevoel.

Ze schuwt kritiek niet als het gaat om het recht van vrije meningsuiting. Zaken moeten bij hun naam worden genoemd en juist niet verzwegen, ook al passen ze niet direct in ons simpele beeld van die oneindig complexe werkelijkheid.

Lily: 'Op iedere eerste vrijdag van de maand demonstreren wij op het Spui in Amsterdam met leuzen als: 'Stop de invasies in bezet gebied', 'Ontmantel alle joodse nederzettingen', 'Israël weg uit de bezette gebieden', 'Jeruzalem hoofdstad van twee staten', of, dat zeggen we nu, 'hoofdstad voor twee volken'.

Voor mij gaat het om een koloniaal conflict. Het ene land houdt het andere bezet sinds 1967. Ik ben secretaris van de stichting die dit organiseert. We worden gesteund door Vrouwen voor Vrede, die de Israëlische vredesbeweging steunen, Vrede Nu en de Israëlische tak van Amnesty International. Iedereen kan komen en mee demonstreren.'

De leugens van de media

'Ik heb de drive om achter zaken aan te gaan. Dat komt voort uit het feit dat ik vaak verstoeld sta van dingen. Er wordt door de media over het algemeen te weinig en te verbrokkeld informatie gegeven. Ik zoek dan verder om een antwoord te krijgen op mijn vragen.

Een goed voorbeeld daarvan is 11 september. Bij wat daar gebeurde kon je veel vraagtekens zetten. En ik vond een heleboel achtergrondinformatie die de dingen in een ander daglicht zetten dan je hier in Nederland las.

In mijn woede daarover heb ik de NRC opgebeld.

'Ach mevrouwjtje' – want dat zeggen ze dan – 'u moet u niet zo druk maken. We weten wel wat we doen. Daar hebben we geen New York Times

of *Wall Street Journal* voor nodig*, krijg je dan als antwoord.

Ik ben voor verzet. Ik ben voor de oorlog geboren en als ik oud genoeg was geweest, had ik me toen ook verzet. Daarom sprak me de opstand in het concentratiekamp Sobibor mij enorm aan en wilde ik er een film over maken. Het was veel werk om die film gefinancierd te krijgen, te organiseren en te maken.

De documentaire is een Nederlands - Russische co-productie geworden, gemaakt tussen 1986 en 1989. Nog voor de val van de Muur.

Ik kwam in die jaren vaak in Rusland en het beeld dat er destijds in Nederland van Rusland was bleek niet te kloppen. Het zal wel door de Koude Oorlog gekomen zijn. We dachten hier dat de USSR een land was waarin niets kon en ook niets mocht. Maar de praktijk was anders. Ik trok me weinig van die zogenaamde beperkingen aan. Zo stond ik bijvoorbeeld op het vliegveld van Moskou met mijn films en kreeg van een paar Nederlanders te horen dat het me niet zou lukken om die het land uit te krijgen. Maar wat bleek? Als gast van de Sovjet-Unie kreeg ik juist hulp van een kaderlid van de kunstbond, die weliswaar voorzichtiger was, maar ook behoorlijk kritisch ten opzichte van zijn land. Ik ging met de auto ook overal naartoe. Zo interviewde ik in die tijd een joodse Sovjetman die medeverantwoordelijk was geweest voor de beraaming van de opstand in Sobibor. Hij woonde diep in het hartje van de Sovjetunie, was gewoon te bezoeken en liet zich uitgebreid interviewen. Zo blijkt maar weer: je krijgt in je leven dingen aangeleerd die helemaal niet zo zijn. Je moet gewoon niet alles geloven.

In het algemeen kun je stellen dat de media worden gestuurd door de politiek. Politiek en media bepalen wat er openbaar is en wat niet. Wat er echt gebeurt, dat moet je zelf bij elkaar harken uit verschillende kranten en van internet. Dat gaat best goed. Bij zaken van langer geleden is dat natuurlijk niet zo gemakkelijk. Mijn ervaring is dat veel informatie door de Koude Oorlog is verzwegen of vervormd. En dat is met betrekking

Bij Lily van den Bergh thuis. Rechts de filmmaakster, links Kleio-redacteur Maria van Haperen.

tot Israël net zo. De media verspreiden mythes, mooie verhalen. De beste weerlegging daarvan vind je bij de Israëli zelf. Er is aangetoond dat onmiddellijk na de oprichting van de staat in 1948, en al daarvoor, de mythologisering is begonnen: 'een volk zonder land in een land zonder volk'. Maar veel kibboetsen van die begintijd zijn op de fundamenteën van Arabische dorpen gebouwd, weet men nu.'

In staat van oorlog

'Vijf dagen lang ben ik met Tineke Lodders (CDA), Anja Meulenbelt (SP) en allerlei vrouwen van vrouwenbewegingen in Gaza geweest. We hadden het geluk dat we naar Gaza konden gaan; het was de enige week dat de grens met Israël open was - vijf dagen elf uur per dag in de bus en je kreeg enorm veel informatie mee.

We spraken daar met Palestijnen, voornamelijk vrouwen. Ze zeiden dat de door de Amerikanen afgedwongen situatie met Abu Abbas als

premier en die hele council, onacceptabel is. Deze manier van optreden werkt ook averechts. Arafat is nu populairder dan ooit. Er staan duizend mensen voor zijn huis, om hem te beschermen.

Dat is wat je in eerste instantie hoort, maar, als je de mensen zelf spreekt, is er echt wel kritiek en commentaar op Arafat en dat wilden ze ons best vertellen. Ik was heel verbaasd over hoeveel de mensen toch nog zeiden. Duidelijk sprong eruit: we moeten democratie hebben. De gewone inwoners van de Palestijnse gebieden hebben te weinig te zeggen.

Je moet overigens vrouwen in de Arabische staten niet beschouwen als zielige idioten. Hoewel de mensen waarmee wij in aanraking kwamen in zeker opzicht natuurlijk toch bijzonder waren. Zij brachten zichzelf min of meer in gevaar - gingen tegen Arafat in en trekken zich niet alles aan van hun eigen 'grote leugen'. We hebben daar in Palestina vrouwen ontmoet die niet trouwden en

doorzetten wat ze zelf wilden. Ze waren wel ongelukkig dat het allemaal zo moeilijk ging, maar ze deden het toch.

Momenteel schieten de Israëli vanuit de lucht op auto's met mogelijke Hamas- en PLO-leiders, waarbij veel onschuldige slachtoffers vallen. Mijn zusje woont in Israël en demonstreert daartegen. Ik zeg al jaren tegen haar: 'Wat doe je daar nog, in zo'n land?' Maar zij gaat maar door, al krijgt ze enorm veel over zich heen. Met haar kritische opstelling vinden ze haar daar nu een soort landverrader.

Maar er is aan beide kanten sprake van een constante terreur. Hannah Ashrawi, een vooraanstaande Palestijnse – eerst actief in de kring rond Arafat, maar later in ongenade gevallen – heeft actie gevoerd tegen de zelfmoordacties. Wat heb je aan gestuurde wanhoopsdaden? Ook zij is kritisch en dat zijn veel meer Palestijnen. Je moet je daarbij wel realiseren dat er sinds 1967 sprake is van een bezetting van Palestijns gebied. En dat vanaf die tijd de 'settlements' gebouwd zijn op de westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook.

Mijn zusje in Israël werkt iedere dag met Palestijnen samen voor Amnesty International. Ze demonstreren veel. Vaak worden er mensen opgepakt, zowel door de Israëli als door de Palestijnen. Maar mijn zus en haar demonstranten zijn rustige, zachtmoedige mensen, die geen pistool in hun handen zullen nemen en werken aan vrede.'

Fundamentalisme, fanatisme, antisemitisme

Lily van den Bergh is van joodse afkomst. Hoe staat zij tegenover het weer oplevend antisemitisme? En heeft dat ook te maken met de toestand in Israël nu?

Lily: In de Verenigde Staten bestaat er een sterk conservatieve christelijke, bijna fundamentalistische, stroming die nu de wind mee heeft. Dat is heel gevaarlijk voor het hele Midden-Oosten. Met joodse Amerikanen, die zich inzetten voor de zaak van Israël, is dit één van de ergste combinaties die je kunt bedenken.

Antisemitisme?

'Wat er niet inzit komt er ook niet uit', denk ik.

Gretta Duisenberg heeft daar onhandige dingen over gezegd, maar toch... De Verenigde Staten zijn het machtigste land ter wereld en daar is ook het geld.

Die joodse Amerikanen willen echt niet in Israël wonen. Ze maken wel grote bedragen over naar Israël, waar de staat deels op draait. Dat gaat al tientallen jaren zo. De enorme uitgaven voor wapens, het grote leger, alle verdedigingsmaatregelen, het up-to-date houden van de techniek: dat kost enorme kapitalen, die de staat Israël echt niet zelf opbrengt. En indirect betalen ook de 'US-taxpayers' al jaren mee aan Israël. Zelfs geld van de vakbonden werd belegd in Israël. En ga nu niet zeggen: dat weet toch niemand! Het staat als je goed leest gewoon in de krant, niet in Nederland misschien, maar in *Ha'aretz*, of in de *Washington Post*. En op internet kun je ook veel van dit soort informatie vinden. 'Dat wisten we niet', gaat als excuus in onze tijd echt niet meer op.'

Kleio: Wat vind je ervan dat jonge Duitse neo-nazi's zeggen: 'Met ons belastinggeld wordt de oorlog in het Midden-Oosten betaald, want we hebben de joden smartengeld gegeven?'

Lily: 'Dit is eigenlijk heel erg. Met het één hebben mensen ammunities gekregen voor het ander. De herstelbetalingen na de Tweede Wereldoorlog zijn een feit. Ik moet zeggen dat Duitsland daarmee veel netter is geweest dan bijvoorbeeld Nederland en Japan. De Duitsers hebben zich ook echt rekenschap gegeven van hun verleden. Als dan zo'n jongen zegt, we hebben al vier keer betaald en laten we er nu eens mee ophouden, dan combineert hij iets wat goed was en fatsoenlijk, met iets dat daar los van staat en maakt er een antisemitisch mengelmoesje van.'

Antisemitisme leeft weer. Ik zal je iets over mezelf vertellen. Ik heb veertig jaar persoonlijk niets op het

gebied van racisme ondervonden. Maar nu ... Ik was in een winkeltje, waar één van de twee aanwezige mannen mij korting gaf en de andere, daarover gepikeerd, zei, behalve de gewone dingen als 'ik moet ook leven mevrouwje': 'Bent u soms Israëli?'

Dat was voor het eerst in tijden dat ik zoiets hoorde. Idioot: ik kwam net van het Spui waar ik, zoals iedere maand, had gedemonstreerd tegen de politiek van Israël. Ik moest even bijkomen en ben er tegenin gegaan. Zijn collega zei nog dat hij teveel gedronken had. Maar ja, wat er niet in zit komt er ook niet uit, denk ik dan. Voor mij was dat een man die vroeger 'vuile rotjood' gezegd zou hebben. Tragisch is dat de politiek van Israël dit in de hand werkt.

De toekomst van de staat Israël

Op de Israëliische politiek valt veel af te dingen. Israël is bijvoorbeeld al jaren bewust bezig joden uit andere landen aan te trekken. Wij hadden daar in Nederland niet zo'n oog voor. Hier woonden de grootste aanhangers van Israël, dus dan denk je al vlug dat iedereen in de wereld zo positief over dat land denkt. Zelfs de meeste joden wilden en willen niet naar Israël. Er is nu een zekere uitstroom om economische redenen: het leven is daar best wel moeilijk. En het zionisme ligt niet iedere jood.'

Wat bedoel je nu met zionisme?

'De exclusief joodse staat. Dus er moeten niet teveel Palestijnen wonen.

Het oude zionisme hield de vestiging in van een exclusief joodse staat en het recht van alle joden om daar te wonen. Men had eerst een ander gebied op het oog, in Afrika, maar toen de kans op het oude land zich voordeed, is het dat geworden. Daarna heeft het zionisme de wind mee gehad – vooral ook door die zes miljoen doden. Maar om te zeggen dat vanwege de Tweede Wereldoorlog Israël een exclusief joodse staat moeten kunnen zijn...

Het was natuurlijk een uitzonderlijke moordpartij, die op de joden, maar er zijn daarna toch ook hele volkstammen elders vermoord. Je ziet en zag een manipulatie van de oorlog ten gunste van Israël, het gebruik maken van mijn dode familie, die helemaal niets te maken had met die staat, om anderen te mond te snoeren. Ik ben joods. Mensen zeggen ... 'ik heb niets tegen Israël, maar, sorry hoor, ik vind wel ...' En dan zijn ze verbaasd over mijn reactie, want ik zeg: ik ben joods, ik heb er familie, en ik ben tegen de politiek daar. Ik loop dus maandelijks te demonstreren tegen de politiek van Israël.

Wat de bezette gebieden betreft denk ik: eens gaan die bezetters weg en wordt het een onafhankelijke staat.

Films van Lily van den Bergh

Kernwapens ook 'n gok (over de vredesbeweging)
Stop de neutronenbom
Hollanditis
Rode Kruis Bloedbank
Het Postkantoor
Uit Het Leven Van Een Vroedvrouw (met Nouchka van Brakel)
Opstand In Sobibor
Huishoudens Van Steen
Het Omgekeerde Perspectief
'Kunt U mij 60 zagen en 12 naaimachines sturen?'

De bezetting die de Israëli zich nu kunnen permitteren zal ophouden uit puur geldgebrek. Nu komt het meeste geld uit Amerika, de Israëli kopen er hun wapens mee, ook in Amerika overigens. Maar dat zal ophouden. Door deze geldstroom tegen te houden zullen de joden van politiek moeten veranderen. Dat heeft Bush even gedaan – het bouwen van de muur ging even wat langzamer. Maar tot nu toe heeft Israël de Amerikanen mee. Er zijn atoomwapens, maar over ontmanteling daarvan hoor je niets bijvoorbeeld. Die steun is er al lang. Susan Sontag zei tenminste: 'De enige jaren waarin Israël het echt moeilijk had, waren de jaren van 1948 tot 1967.'

'Israël is een gewoon land. Er zijn goede en slechte mensen, mensen waarmee je wilt omgaan en met wie je dat niet doet. Net als hier. Maar de dubbelheid is groter.'

